

Handläggare
Linda Lagberg
Telefon: 08-50833628

Till
Utbildningsnämnden
2023-11-23

Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen (SOU 2023:52)

Remiss från kommunstyrelsen, dnr KS 2023/1056

Förvaltningens förslag till beslut

1. Utbildningsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har remitterat slutbetänkandet ”Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemet” (SOU: 2023:52) till utbildningsnämnden för yttrande. Betänkandet fokuserar huvudsakligen på hur felaktiga utbetalningar och brott mot välfärdssystemen, inom bidragsbrottslagen, kan förebyggas och bekämpas.

Utredningen föreslår att vissa myndigheter får ett reglerat ansvar att förebygga välfärdsbrottslighet, att vissa beslutande aktörer får större möjlighet att inhämta uppgifter om annan än den enskilde, att ett gemensamt register över beslutade sanktionsavgifter införs och att registret administreras av Utbetalningsmyndigheten och slutligen att ett system med bidragsspärr införs.

Förvaltningen ser inte att utredningens förslag, som rör bidragsbrottslagen, har någon direkt påverkan på utbildningsförvaltningens verksamhet. Förvaltningen vill dock uppmärksamma utredningens förslag om att flytta ansvaret för hanteringen av bidragsbrott till Ekobrottsmyndigheten. Förvaltningen menar att detta riskerar leda till att ingen brottsbekämpande myndighet får en övergripande bild av den samlade brottsligheten mot välfärden. Förvaltningen föreslår därför att även ansvaret för brott mot välfärden genom företag (bedrägeri) flyttas till Ekobrottsmyndigheten.

Förvaltningen föreslår att utbildningsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Bakgrund/Ärendet

Regeringen beslutade den 3 juni 2021 att uppdra åt en särskild utredare att göra en översyn av möjligheterna att stärka arbetet med att bekämpa bidragsbrott mot Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, Centrala studienämnden (CSN), Migrationsverket och Arbetsförmedlingen. Kommunerna och arbetslöshetskassorna har även inkluderats i kartläggningen och förslagen. Syftet med översynen har varit att säkerställa en ändamålsmässig och effektiv hantering som kan minska antalet felaktiga utbetalningar och bidragsbrott i de ekonomiska förmåner och stöd som hanteras av myndigheterna.

Utredningen antog namnet ”2021 års bidragsbrottsutredning” och har letts av professor i kriminologi Amir Rostami.

Denna remiss avser slutbetänkandet. Delbetänkandet ”Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott - Administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott (SOU 2022:37)” överlämnades den 15 juni 2022.

I delbetänkandet lämnades förslag som syftade till att förbättra hanteringen av misstänkta brott. Därtill föreslogs det i delbetänkandet bland annat att ett system med administrativa sanktionsavgifter skulle införas samt att ansvaret för att utreda bidragsbrott skulle flyttas till Ekobrottsmyndigheten.

Slutbetänkandet fokuserar huvudsakligen på brottsförebyggande åtgärder. Utredningens avsikt är att föreslå åtgärder, som tillsammans med de förslag som lagts fram i delbetänkandet, kommer att stärka arbetet med att förebygga, upptäcka, utreda och lagföra brott riktade mot välfärden.

En omfattande kartläggning görs i slutbetänkandet av brott mot välfärdssystemet. Resultatet av kartläggningen sammanställs i en samlad bedömning av var problemen är som störst. Utredningen utforskar bland annat hur brottsligheten utvecklats över tid och fördjupar sig i vissa typer av brottslighet. Utredarna undersöker även hur andra länder arbetar med att förhindra brott mot välfärden.

Utifrån slutbetänkandet så innebär utredningens förslag i korthet följande:

- De beslutande aktörerna (Försäkringskassan, Pensionsmyndigheten, CSN, Migrationsverket och Arbetsförmedlingen) får ett tydligare ansvar att förebygga välfärdsbrott. Ansvaret ska omfatta bidragsbrottslighet men även annan brottslighet som riktas mot myndigheterna såsom manipulation av uppgifter och identiteter, dataintrång, otillåten påverkan samt infiltration av myndigheter. Ansvaret ska relegeras i en särskild förordning.
- Enkla och robusta regelverk ska säkerställas. När nya regler utformas ska en bedömning om konsekvenserna för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet på välfärdssystemets område alltid göras. Utredningen föreslår att en särskild funktion, *Rådet för välfärdsbrott*, ska skapas som ett särskilt beslutsorgan inom Ekonomistyrningsverket. Funktionen ska ge praktiskt stöd och ta fram vägledande principer för regelgivning samt granska regelförslag så de ger bättre skydd mot brott och brottsliga upplägg.
- Utökade möjligheter att inhämta uppgifter. Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten föreslås få inhämta uppgifter om en annan fysisk person än den försäkrade och även uppgifter om juridisk person. Utredningen föreslår även utökade möjligheter för dessa myndigheter att inhämta uppgifter från banker vid misstänkta felaktigheter. Utredningen föreslår även att kommuner ska kunna inhämta vissa uppgifter om inkomst från Skatteverket.
- Ett gemensamt register över beslutade sanktionsavgifter införs. I delbetänkandet lämnades förslag om ett administrativt sanktionsavgiftssystem. I slutbetänkandet föreslår utredningen att ett gemensamt register över beslutade sanktionsavgifter skapas och att registret administreras av Utbetalningsmyndigheten.
- I delbetänkandet, som även lyfts fram i slutbetänkandet, föreslår utredningen att ansvaret för att utreda bidragsbrott flyttas från Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten till Ekobrottsmyndigheten.
- Ett system med bidragsspärr införs. Utredningen föreslår att det införs ett system med bidragsspärr på välfärdsområdets område. Bidragsspärren ska omfatta de typer av förmåner och stöd som regleras av bidragslagen. Systemet ska regleras i en ny lag, lagen om bidragsspärr på välfärdssystemets område.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av avdelningen för ekonomi och styrning.

Ärendet kommer att behandlas i samverkan med de fackliga organisationerna den 14 november 2023. Funktionshindersrådet kommer att få möjlighet att behandla ärendet vid sammanträdet den 15 november 2023.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Slutbetänkandet fokuserar huvudsakligen på brottslighet som begås mot de välfärdssystem som omfattas av bidragsbrottslagen.

Utbildningsförvaltningen arbetar med att säkerställa elevers rätt till utbildning och betalar ut ersättning (skolpeng) för Stockholms elever som är inskrivna hos andra huvudmän. Skolpengen omfattas inte av bidragsbrottslagen.

Utbildningsförvaltningen kan inte se att något av förslagen i utredningen kommer ha någon direkt påverkan på förvaltningens verksamhet. Förvaltningen vill dock passa på och lyfta ett antal andra aspekter av arbetet mot välfärdsfusk, som har kopplingar till fusk inom bidragsområdet.

Kommunala uppdraget att motverka välfärdsfusk

Kommunerna har en skyldighet att arbeta brottsförebyggande. I slutbetänkandet framgår att bland det svåraste för de utbetalande myndigheterna att upptäcka är när en person som får en förmån eller ett bidrag har lämnat landet. Utbildningsförvaltningen har genom skolpliktsbevakningsuppdraget goda möjligheter att upptäcka när elever och deras familjen flyttar utomlands.

Utbildningsförvaltningen arbetar för att motverka felaktiga utbetalningar av bidrag, felaktig folkbokföring samt felaktig utbetalning av förskole- och skolpeng främst genom skolpliktsbevakningsuppdraget.

Skolpliktsbevakning

I skolpliktsbevakningen utreds elever som är folkbokförda i Stockholms stad men som saknar en registrerad skolplacering. De flesta eleverna som saknar skolplacering befinner sig utomlands.

I skolpliktsbevakningen påträffar utbildningsförvaltningen placeringar på förskola och skola som förvaltningen misstänker kan vara felaktiga. När misstänkt felaktiga placeringar upptäckts informeras ersättningshandläggare och verksamhetscontroller för vidare utredning.

Om misstanken visar sig vara korrekt vidtas per regel olika åtgärder gentemot huvudmannen såsom återkrav av ersättning, polisanmälan och anmälan till tillsynsmyndighet.

Underrättelseskyldighet

Kommunerna omfattas av underrättelseskyldighet om det finns anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ekonomiskt stöd betalats ut felaktigt. Utbildningsförvaltningen underrättar såväl Försäkringskassan som Skatteverket när det finns uppgifter om eller misstanke att en elev har flyttat utomlands.

Utmaningar kring felaktig folkbokföring

I skolpliktsbevakningsuppdraget har förvaltningen uppmärksammat stora utmaningar med folkbokföringen. Det är alltför enkelt att hålla sig kvarskrivna i Sverige när man bor utomlands. Förvaltningen har noterat en systematik i att felaktigt folkbokföra sig på annan adress i samband med utlandsvistelse.

Utbildningsförvaltningen har även noterat att en del fall av felaktig folkbokföring kan härledas till en bristande kommunikation mellan myndigheterna Migrationsverket och Skatteverket. Migrationsverket meddelar inte Skatteverket när tidsbegränsade beslut löpt ut. Myndigheten verkar inte heller följa upp om personer med pågående beslut faktiskt vistas i Sverige.

Följden blir att flera personer är fortsatt folkbokförda i Sverige när det upptäckts att de flyttat utomlands. Den felaktiga folkbokföringen har påverkan på välfärdssystemet och bidragsbrottsligheten.

Flytt av ansvaret för utredning av bidragsbrott

I slutbetänkandet uppges att Ekobrottsmyndigheten noterat att företag är ett användbart brottsverktyg för att kunna begå brott i en större omfattning. Polismyndigheten bedömer att det troligen skett en expansion av brottslighet och att den riktas mot kommuner och regioners utbetalningssystem.

Förvaltningen har noterat att det finns tvivelaktiga huvudmän som bedriver flera verksamheter. Det kan finnas en förskola, en skola samt andra bolag inom välfärdssektorn som är kopplade till samma personer. Ersättningen till företagen från välfärden utgår från olika delar av den kommunala förvaltningen och ibland från myndigheter.

Brottslighet som upptäcks av utbildningsförvaltningen anmäls som bedrägeri enligt brottsbalken. Utredningen av anmälningarna kommer därmed fortsätta att utredas av Polismyndigheten.

Slutbetänkandet argumenterar för att om ansvaret för att utreda bidragsbrott flyttas till Ekobrottsmyndigheten, kommer myndigheten ha den främsta kunskapen om bidragsbrottens orsaker och upplägg. Förvaltningen bedömer att i förslaget som ges kommer ingen av de brottsbekämpande myndigheterna att ha den kompletta bilden gällande brottslighet som begås mot välfärden.

Komplexitet som finns kopplad till att personer är involverade i flera olika företag som verkar inom välfärdssektorn talar för att Ekobrottsmyndigheten borde få det övergripande ansvaret för att utreda alla typer av brottslighet mot välfärden. Ekobrottsmyndigheten skulle få en samlad bild av brottslighet som begås av olika individer som verkar inom skilda delar av välfärdssektorn.

Konsekvenser för barn och barns rättigheter samt jämställdhet

Då ärendet är svar på en remiss från kommunstyrelsen gör förvaltningen ingen egen analys av ärendets konsekvenser för jämställdhet eller för barns rättigheter.

Förslag till beslut

Förvaltningen föreslår att utbildningsnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen. Med hänsyn till remisstiden ska ärendet justeras omedelbart.

Lena Holmdahl
Utbildningsdirektör
Utbildningsförvaltningen

Ulrika Klemets
Avdelningschef
Utbildningsförvaltningen

Bilaga

Ett stärkt och samlat skydd av välfärdssystemen (SOU 2023:52)

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Lena Holmdahl, Utbildningsdirektör	2023-11-15